

Väitöskirja

kuntien rahoituksesta

Lars-Erik Borge
Professori

Norwegian University of Science and Technology, Trondheim

*Antti Moisio*n väitöskirjatutkimus ”*Essays on Finnish municipal finance and intergovernmental grants*” on kokoelma empiirisiä paikallista julkistaloutta käsitteleviä tutkimuksia. Väitöskirja koostuu viidestä luvusta (ml. johdanto). Johdantoluku on yleiskuvaus alan kansainvälisestä kirjallisuudesta sekä suomalaisesta kuntataloudesta ja sen rahoituksesta. Luvut 2 ja 3 rakentuvat *Barrin* ja *Davisin* (1966), *Borcherdingin* ja *Deaconin* (1972) sekä *Bergströmin* ja *Goodmanin* (1973) klassisten mediaaniäänestäjän malleja käsitelneiden paikallistalouden tutkimusten varaan. Luvuissa 4 ja 5 testataan alun perin *Friedmanin* (1977) ja *Barron* (1979) esittämiä ”verota ja kuluta”- ja ”kuluta ja verota”-hypoteeseja käyttäen suomalaista kunta-aineistoa. Lukujen 2, 4 ja 5 yhteinen tekijä on se, että niissä verrataan kahta valtionosuusjärjestelmää: ns. kustannussidonnaista valtionosuusjärjestelmää ja laskennallista valtionosuusjärjestelmää. Väitöskirjan aineistot perustuvat paneeliaineistoihin ja estimoinnit on tehty moderneilla paneeliaineistojen analysoinnin tekniikoilla.

Luvussa 2 analysoidaan kuntien menojen määrääntymistä ekonometrisin menetelmin. Kustannussidonnaisen valtionosuusjärjestel-

män (aineistona vuodet 1985–1992) osalta tutkitaan kuntien menojen reagointia hinta- ja tulomuuttujien vaihteluun. Laskennallisen valtionosuusjärjestelmän ajanjakson (1993–1999) osalta keskitytään ns. kärpäspaperivaikutushypoteesin testaamiseen. Kummallekin ajanjaksolle estimoidaan mallit kuntien kokonaiskäyttömenoille sekä useille alamenoluokille. Kustannussidonnaisen järjestelmän ajanjaksolta havaitaan vastoin teorian odotuksia positiivinen hintajousto ja mahdollisia syitä tähän käsitellään laajasti. Tuloksen selitys voi kuitenkin liittyä kaksisuuntaiseen kausaliiteettiin kytkeytyen joko valtionosuusprosenttien määrääntymiseen ja/tai tuolloin käytössä olleeseen kuntien kantokykyluokitukseen. Laskennallisen valtionosuusjärjestelmän ajanjaksolta saadaan tulos, joka tukee kärpäspaperivaikutuksen olemassaoloa, ts. kuntien menot reagoivat herkemmin könttäsomma-valtionapuihin kuin yksityiseen verotettavaan tuloon. Tämä tulos on sopuoinnussa laajan kansainvälisen kirjallisuuden kanssa.

Luvussa 3 käsitellään kuntien vanhustenhuollon palvelujen muutosta laitoshoitopainotteisesta järjestelmästä enemmän avohoitoon

perustuvaan palvelujärjestelmään. Muutos on merkinnyt kunnille alhaisempia nettokustannuksia, mutta lisäkustannuksia palveluja käyttäville henkilöille sekä Kansaneläkelaitokselle (mm. lääkekorvaukset ja asumistuet). Luvun tarkoitus on ekonometrisin keinoin estimoida avohuollon lisäämisestä koitunut säästö kuntien menoissa sekä vastaava menojen kasvu Kansaneläkelaitokselle. Luvun 2 ekonometristä analyysiä laajennetaan tässä luvussa ottamalla mukaan sosiaaliturvamenoja selittäviä yhtälöitä. Malleissa on mukana selittävänä muuttujana mm. laitoshoidossa olevien ikääntyneiden henkilöiden osuus. Saatujen tulosten mukaan kunnille koituneet säästöt vähentyneestä laitoshoidosta (61–82 miljoonaa markkaa, estimoidusta mallista riippuen) ovat suuremmat kuin kansaneläkelaitoksen kasvaneet kulut (7–31 miljoonaa markkaa). Käytetyn analyysin ongelmana on mahdollinen simultaanivaikutus kuntien vanhustenhuollon menojen (selitettävä muuttuja) ja laitoshoidossa olevien ikääntyneiden henkilöiden osuus (selittävä muuttuja) välillä. Ongelma otetaan tutkimuksessa esille, mutta näyttää siltä, että yksinkertaista ratkaisua ei ole. On ilmeisen vaikeata löytää hyvää instrumenttimuuttujaa laitoshoidossa olevien vanhusten osuudelle, joka ei korreloisi selitettävän muuttujan kanssa.

Luvuissa 4 ja 5 käsitellään kuntien kokonaismenojen, omien tulojen, valtionosuuksien ja pitkäaikaisten lainojen välistä dynaamista yhteyttä käyttäen Granger-kausalisuus käsitettä. Testattavat hypoteesit ovat julkisten menojen ja tulojen ”verota ja kuluta”- ja ”kuluta ja verota” -hypoteeseja. Luvussa 4 analysoidaan kaikkia kuntia yhdessä ja luvussa 5 kunnat ryhmitellään asukaskoon ja taloudellisen liikkumavaran perusteella. Kuten luvussa 2, jälleen vertaillaan myös kahta valtionosuusjärjestelmää

keskenään tavoitteena selvittää, onko valtionosuusjärjestelmän uudistus vaikuttanut tutkittavien neljän muuttujan välisiin kausaalirelaatioihin. Mielenkiintoinen tulos on se, että kuntien menojen ja tulojen välinen Granger-kausalisuus eroaa eri valtionosuusjärjestelmissä. Sekä luvussa 4 että luvussa 5 saadaan myös tulos, jonka mukaan suomalaiset kunnat ovat muuttuneet varovaisemmiksi siirryttäessä kustannus-sidonnaisesta järjestelmästä laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään. Lisäksi, pienet kunnat näyttävät olevan varovaisempia kuin suuret kunnat. Toinen kiinnostava tulos on, että lainat ”Granger-aiheuttivat” valtionosuuksia ainoastaan kustannussidonnaisen valtionosuusjärjestelmän aikana. Lopuksi, väitöskirjan luvuissa 4 ja 5 saadaan tukea myös ns. dynaamiselle karpäpaperivaikutukselle, mikä tarkoittaa sitä, että valtionosuudet aiheuttavat menoja. Väitöskirjassa ei kuitenkaan tarkemmin analysoida dynaamisen ja perinteisen karpäpaperivaikutuksen (tulokset luvussa 2) eroja.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Antti Moisio väitöskirja käsittelee kiinnostavia ja tärkeitä paikallisen julkistalouden teemoja. Mainitsen tässä yhteydessä erityisesti eri valtionosuusjärjestelmien välillä tehdyn vertailun sekä luvun 3 analyysin, jossa tutkittiin menovaikutuksia useamman toimijan kannalta. Nämä ovat tuloksia, joilla on kiinnostavuutta myös Suomen rajojen ulkopuolella. Väitöskirjan empiirinen analyysi perustuu laadultaan hyvään aineistoon, jota analysoidaan relevantin ja modernein paneeliaineistolle kehitetyin menetelmin. Väitöskirjassa yhdistyvät kiinnostavat tutkimuskysymykset ja perusteellinen ekonometrisen analyysin, minkä vuoksi työ täyttää hyvälle empiiriselle tutkimukselle asetettavat kriteerit. □

Kirjallisuus

- Barr, J. ja Davis, O. (1966): An elementary political and economic theory of local governments, *Southern Economic Journal* 33, 149–165.
- Barro, R. (1979) On the Determination of Public Debt. *Journal of Political Economy*, 940–971.
- Borcherding, T. and Deacon, R. (1972) The Demand for the Services of Non-Federal Governments. *American Economic Review* 62 (December): 891–901.
- Bergström, T. and Goodman, R. (1973) Private Demands for Public Goods. *American Economic Review* 63, 280–296.
- Friedman, M. (1978) The Limitations of Tax Limitation. *Policy Review*, 7–14.